

Zpráva o šetření ve věci zprostředkování osvojení nezletilé Adély A. manželé B.

Manželé B., zastoupení právní zástupkyní C., nesouhlasili s postupem Krajského úřadu Středočeského kraje a Městského úřadu Černošice (OSPOD) během procesu zprostředkování osvojení nezletilé Adély A. (nar. xxx 2022). Namítali zejména to, že jsou diskriminováni krajským úřadem i OSPOD, protože tyto orgány nepodpořily jejich návrh na osvojení nezletilé z důvodu jejich postižení.

A. Shrnutí závěrů

Na základě provedeného šetření jsem dospěl k závěru, že krajský úřad:

- **Pochybil** v tom, že nedostatečně zaprotokoloval průběh jednání poradního sboru konaného dne 29. června 2023 a nijak v záznamu neodůvodnil výběr stěžovatelů, případně to, proč jsou vhodnější pro péči o Adélu než druhý předem vytipovaný pár.
- **Nepochybil** v tom, že se rozhodl zúčastnit se čtvrtého kontaktu stěžovatelů s Adélou.
- **Pochybil**, když stěžovatelům lépe nevysvětloval vhodnost vyhledání podpory již pro samotné kontakty a k využití této podpory je lépe nevedl.
- **Pochybil**, když odpovědnost za zajištění podpory přenášel na OSPOD, přestože jde o povinnost krajského úřadu.
- **Pochybil**, když stěžovatelům vytýkal při podání jejich návrhu na svěřeni Adély do péče budoucích osvojitelů skutečnosti, které měl vyhodnocovat již v době jejich párování s Adélou.

Na základě provedeného šetření jsem dospěl k závěru, že OSPOD:

- **Nevyloučil žadatele z procesu spárování z důvodu jejich postižení**, jelikož na poradním sboru s jejich spárováním vyslovil souhlas.
- **Pochybil**, když přechodnou pěstounku před prvním kontaktem nedostatečně informoval o zdravotním stavu a z něj vyplývajících potřebách stěžovatelů.
- **Nepochybil** v tom, že se rozhodl zúčastnit dvou kontaktů stěžovatelů s Adélou. Přítomnost hned dvou pracovníků OSPOD nicméně považuji za nadbytečnou a zbytečně zatěžující.
- **Nepochybil**, když ke čtvrtému kontaktu přizval psychologku. **Pochybil** ale při výběru odborníka, jelikož nezohlednil specifika kontaktů a péče stěžovatelů.
- **Pochybil**, když stěžovatelům vytýkal při podání jejich návrhu na svěřeni Adély do péče budoucích osvojitelů skutečnosti, které měl vyhodnocovat již při jednání poradního sboru.

Neposkytnutím dostatečné podpory stěžovatelům krajský úřad a OSPOD porušily jejich právo na odpovídající podporu lidí s postižením v souvislosti s osvojením dítěte. Tím není dotčeno, že by i po poskytnutí adekvátní podpory nemusela být jejich péče v nejlepším zájmu Adély.

B. Skutková zjištění

V květnu roku 2023 krajský úřad předem vytipoval čtyři vhodné páry žadatelů o osvojení pro Adélu (mezi nimi byli B.). Z těchto čtyř párů vybral do užšího výběru dva (B. do něj nevybral). Ještě než je však stihl projednat, oba páry od zprostředkování odstoupily z osobních důvodů. Do dalšího výběru se tedy dostaly následující dva páry, mezi nimi i manželé B. Oba manželé mají sluchové postižení a používají sluchadla. Paní B. v únoru roku 2020 podstoupila xxxxxxxxxxxxxxxxxxxx [vážná operace] a nyní je v invalidním důchodu třetího stupně. Pan B. je poživatelé invalidního důchodu prvního stupně.

Dne 29. června 2023 proběhlo jednání poradního sboru. Zúčastnily se ho sociální pracovnice a psychologka krajského úřadu, sociální pracovnice OSPOD vykonávající sociálně-právní ochranu Adély a sociální pracovnice OSPOD pověřená vedením spisové dokumentace stěžovatelů.¹ Na jednání poradního sboru všichni přítomní souhlasili s výběrem stěžovatelů jako vhodných osvojitelů pro Adélu.

Po poradním sboru telefonovala vedoucí OSPOD krajskému úřadu a dotazovala se, zda může OSPOD odvolat svůj souhlas s výběrem. Krajský úřad to připustil, OSPOD tuto možnost ale nakonec nevyužil. Následujícího dne obdrželi stěžovatelé od krajského úřadu oznámení o vhodnosti stát se osvojiteli Adély.

Během července proběhly celkem čtyři kontakty. První kontakt se odehrál za přítomnosti přechodné pěstounky a pracovnice její doprovázející organizace C. Druhého kontaktu se zúčastnil i OSPOD a čtvrtého kromě něj i krajský úřad a přizvaná psychologka.

Po čtvrtém kontaktu proběhla schůzka za přítomnosti OSPOD, krajského úřadu, psychologky a stěžovatelů. Krajský úřad sdělil stěžovatelům, že je nepovažuje za vhodné osvojitelky pro Adélu. Přesto je poučil o jejich právu podat návrh na svěření Adély do péče budoucích osvojitelů. Zároveň jim ale sdělil, že jejich návrh nepodpoří. Stejně stanovisko zaujaly OSPOD i přizvaná psychologka.

Stěžovatelé podali návrh na předběžné opatření, kterým by jim byla Adéla svěřena do péče budoucích osvojitelů. Rozhodnutí brání spor o místní příslušnost.

C. Právní hodnocení

C.1 Výběr vhodných žadatelů a poradní sbor

Pro účely zprostředkování osvojení krajský úřad pro děti vedené v jeho evidenci vyhledává žadatele z evidence žadatelů vedené tímto krajským úřadem i jinými krajskými úřady. Krajský úřad při zprostředkování osvojení přihlíží k výsledkům odborného posouzení dítěte a žadatelů, k vyhodnocení situace dítěte a jeho rodiny a k plnění opatření vyplývajících z individuálního plánu ochrany dítěte.²

1 Sociální pracovnice jiného OSPOD pověřená vedením spisové dokumentace druhého předem vytipovaného páru se z jednání poradního sboru omluvila.

2 Podle § 24 odst. 1 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí.

Přestože to zákon nevyžaduje, v praxi se ustálilo, že konečný výběr vhodného žadatele probíhá v rámci jednání tzv. poradního sboru.³ Pro jeho účely krajský úřad provede tzv. předvytipování několika vhodných žadatelů, z nichž mají účastníci poradního sboru vybírat. Složení poradního sboru je na úvaze krajského úřadu, který jej svolává. Zpravidla se ho účastní pracovníci a psycholog krajského úřadu (případně přizvaný externí psycholog), OSPOD dítěte a OSPOD předem vytipovaných žadatelů. Způsob, kterým dochází ke konečnému výběru vhodného žadatele, se u jednotlivých krajských úřadů liší.

Vyvstanou-li pochybnosti o správnosti výběru konkrétních žadatelů pro dítě, měl by krajský úřad, který osvojitele vybral v rámci zprostředkování osvojení, situaci aktivně řešit jednáním s OSPOD, aby se podařilo vzniklé pochybnosti co nejdříve vyjasnit.⁴

C.1.1 Postup krajského úřadu

Krajský úřad pro osvojení Adély předem vytipoval dva páry žadatelů, z nichž jedním byli stěžovatelé. Při místním šetření právniček Kanceláře veřejného ochránce práv jim pracovnice krajského úřadu vyjevila, že ještě před tímto výběrem krajský úřad vybral jiné dva páry žadatelů, oba bez postižení. U obou párů ale došlo ještě před jejich projednáním na poradním sboru k událostem, pro které se rozhodly zprostředkování osvojení přerušit.

OSPOD při místním šetření právniček Kanceláře sdělil, že ani jeden ze dvou nakonec projednávaných párů na poradním sboru nepovažoval za příliš vhodný. Všichni zúčastnění ale nakonec souhlasili s výběrem stěžovatelů jako vhodných osvojitelů pro Adélu. Ze záznamu o jednání poradního sboru nevyplývá žádné odůvodnění výběru vhodných žadatelů. Pracovnice krajského úřadu nebyly schopny objasnit kritérium, na jehož základě byli stěžovatelé vhodnějšími osvojiteli Adély než druhý manželský pár.

Veřejný ochránce práv již dlouhodobě kritizuje, že proces spárování žadatelů o osvojení a pěstounskou péči s dítětem je netransparentní a závěry nedostatečně odůvodněné.⁵ Tím se stávají často nepřezkoumatelnými. O to více zarážející je skutečnost, že tentýž krajský úřad v minulosti přislíbil při jiném šetření ochránce, že bude konání poradních sborů podrobněji protokolovat.⁶

V tomto případě je záznam o jednání poradního sboru opět velice stručný a obsahuje pouze seznam zúčastněných, údaje o žadatelích a výsledek hlasování. Záznam považuji za zcela nedostatečný a je zřejmé, že navzdory svému příslibu krajský úřad v otázce protokolování neudělal žádný faktický posun. **Shledávám proto pochybení v tom, že krajský úřad nedostatečně zaprotokoloval průběh poradního sboru konaného dne 29. června 2023 a nijak v záznamu neodůvodnil výběr stěžovatelů a případně to, proč jsou vhodnějšími žadateli než druhý vytipovaný pár.** V důsledku toho nemohu s jistotou posoudit ani důvody, pro které

3 Poradním sborem jsou různě nazývaná setkání zainteresovaných subjektů za účelem párování dítěte ke vhodnému žadateli (v praxi nazývané různě – poradní skupina, poradní panel, kolegium, aktiv...).

4 Podle § 24 odst. 1 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

5 Zpráva veřejného ochránce práv ze dne 12. října 2022, sp. zn. 6324/2020/VOP/TK, <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/11096>.

6 Zpráva o šetření veřejného ochránce práv ze dne 29. dubna 2021, sp. zn. 6863/2020/VOP/BJ, <https://eso.ochrance.cz/Nalezene/Edit/9222>.

krajský úřad či OSPOD považovaly stěžovatele za vhodné osvojitele pro Adélu, ani to, zda se již tehdy zabývaly riziky, která řešily později.

Krajský úřad nadto nedokázal při rozhovoru s právníčkami Kanceláře dostatečně zdůvodnit ani kritéria, na základě kterých došel k předvytipování těchto dvou manželských párů jako vhodných pro osvojení Adély. Podle krajského úřadu se v evidenci žadatelů o osvojení nachází přes 400 volných žadatelů. Při výběru přihlížel k délce evidence žadatelů a také k jejich představám o dítěti (tzv. toleranci). K tomu musím říci, že kritérium doby, po kterou je žadatel v evidenci, nepovažuji za relevantní. Krajský úřad má vhodné žadatele vyhodnocovat na základě zájmu dítěte, nikoliv na základě zájmu žadatelů. Skutečnost, že žadatelé již dlouho čekají na osvojení dítěte, nemá žádný vliv na posouzení vhodnosti jejich péče o dítě, a tedy otázky, zda právě osvojení z jejich strany je v zájmu dítěte. Je třeba pamatovat na to, že v rámci procesu zprostředkování krajský úřad hledá vhodného žadatele pro konkrétní dítě, a nikoliv vhodné dítě pro žadatele podle jejich požadavků.

Výše uvedené konstatování samo o sobě neznámá, že předvytipování stěžovatelů pro účely poradního sboru bylo nevhodné, pouze to, že předvýběr krajského úřadu byl netransparentní, a jeho důvody tudíž nejasné. V tomto směru není zřejmé, proč krajský úřad považoval prvně vytipované dva páry za vhodnější a stěžovatele naopak za méně vhodné, a proto je nezařadil spolu s nimi do prvního užšího výběru vhodných žadatelů.

C.1.2 Postup OSPOD

Obě sociální pracovnice OSPOD udělily během poradního sboru souhlas s výběrem stěžovatelů. Po návratu na úřad ale výběr konzultovaly se svou vedoucí a společně dospěly k závěru, že ve skutečnosti nebyl v zájmu Adély. Podle pracovnic se cítily do výběru dotlačeny a souhlasily s ním z toho důvodu, aby nebyly obviněny z diskriminace. Ani jeden z párů ale nepovažovaly pro Adélu za vhodný.

Vedoucí OSPOD proto ještě téhož dne telefonovala na krajský úřad a dotazovala se na možnost odvolání jejich souhlasu. Krajský úřad sdělil, že tuto možnost mají. Požadoval ale po OSPOD, aby své stanovisko sepsal a odůvodnil. To vedoucí OSPOD odmítla. Při šetření právniček Kanceláře uvedla, že neměly jiný důvod než postižení stěžovatelů a z něj vyplývající obavy o zajištění péče o Adélu.

OSPOD i krajský úřad při místním šetření právniček Kanceláře poukázaly na to, že žadatelé byli v minulosti zařazeni do evidence s tzv. výhradami. Ty spočívaly v tom, že by měli dostat pouze jedno dítě a mělo by jít o dítě se sluchovým postižením. Stěžovatelé se proti výhradám odvolali a Ministerstvo práce a sociálních věcí jim vyhovělo. V evidenci jsou proto zařazeni bez jakékoli výhrady. Podle OSPOD i krajského úřadu k nim takto musejí přistupovat.

Skutečnost, že žadatelé jsou do evidence zařazeni bez výhrad, neznámá, že se stávají vhodnými žadateli pro jakékoli dítě, které odpovídá jejich požadavkům. Neznámá to ani, že jejich zdravotní stav nemůže být posuzován při párování s konkrétním dítětem. Není však automatickou překážkou. Krajský úřad i OSPOD musí posoudit, jak zdravotní stav žadatelů ovlivní jejich schopnost pečovat o konkrétní dítě,⁷ tedy zda v důsledku jejich postižení např.

7 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. května 2019, č. j. 9 Ads 84/2019-51, bod 39, dostupný na: <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Html/650617>.

nemůže dojít k nenaplnění potřeb daného dítěte. Jak ostatně uvedlo Ministerstvo práce a sociálních věcí v rozhodnutí o odvolání stěžovatelů, „výhrady (dítě se sluchovou vadou, pouze jedno dítě) je možné zohlednit při zprostředkování náhradní rodinné péče u konkrétního dítěte“.

Jelikož OSPOD souhlasil se spárováním žadatelů s Adélou, nemohu logicky dospět k závěru, že je současně vyloučil z důvodu jejich postižení. Záznam z jednání poradního sboru je stručný a neobsahuje odůvodnění, a proto z něj nemohu vyčíst, jakými úvahami se poradní sbor při svém rozhodování řídil a zda například zvažoval ne/vhodnost spárování také v souvislosti s postižením žadatelů. Stejně tak v dokumentaci nenalézám, z jakých důvodů chtěl OSPOD svůj souhlas týž den odvolat.

Z této situace nicméně vyplývá pro OSPOD důležité poučení. Měl by při výběru vhodných žadatelů jednat důsledněji a sebevědoměji, pojmenovat své případné pochybnosti stran výběru žadatele a svůj názor uplatnit. V daném případě k tomu OSPOD měl dostatečné podklady, jelikož znal jak poměry dítěte, tak poměry žadatelů, kteří jsou vedeni v jeho evidenci. Tím není dotčeno, že záznam z jednání poradního sboru nevrhá potřebné světlo na to, jaké otázky byly předmětem diskuse.

C.2 Kontakty manželů B. s Adélou

Vybere-li krajský úřad vhodného žadatele pro dítě, písemně tuto skutečnost oznámí vybranému žadateli. Na základě toho má žadatel právo seznámit se s dítětem a ten, kdo o dítě pečuje, je povinen toto seznámení umožnit. Poté může nejpozději do 30 dnů ode dne, kdy mu bylo doručeno písemné oznámení krajského úřadu, podat soudu návrh na předání dítěte do péče budoucího osvojitele nebo na svěřeni dítěte do péče před osvojením.⁸

C.2.1 První kontakt

První kontakt proběhl dne 3. července 2023 v herně doprovázející organizace za účasti přechodné pěstounky a pracovnice organizace. Po kontaktu se na OSPOD obrátila přechodná pěstounka, která nesouhlasila s výběrem stěžovatelů jako budoucích osvojitelů Adély. OSPOD komunikoval i s doprovázející organizací. Z jejich vyjádření je zřejmé, že ani přechodná pěstounka, ani doprovázející organizace předem neměly informace o zdravotním stavu a z něj vyplývajících potřebách stěžovatelů. Takový postup nepovažuji za správný. V důsledku toho zbytečně došlo k reakcím, kterým mohl OSPOD zajištěním dostatečné informovanosti předejít, a tím zajistit i lepší průběh kontaktu. **OSPOD proto pochybil, když přechodnou pěstounku před prvním kontaktem dostatečně neinformoval o zdravotním stavu a z něj vyplývajících potřebách stěžovatelů.**

OSPOD si po prvním kontaktu vyžádal zprávu o jeho průběhu od přechodné pěstounky i její doprovázející organizace. Podle doprovázející organizace stěžovatelé neobvykle manipulovali s Adélou a velmi málo s ní komunikovali. Adéla na jejich pokyny nereagovala, což doprovázející organizace zdůvodnila tím, že byly málo zřetelné a bylo obtížné jim rozumět. Problém podle doprovázející organizace byl také v tom, že stěžovatelé opakovaně neslyšeli po-

⁸ Podle § 24 odst. 3 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

kyny, které jim přechodná pěstounka a doprovázející organizace dávaly. Doprovázející organizace požádala OSPOD o zvážení výběru žadatelů, případně o součinnost ohledně nastavení další péče stěžovatelů (např. zapojení další organizace) a jejich všestrannou edukaci a podporu.

C.2.2 Druhý kontakt

OSPOD se rozhodl zúčastnit druhého kontaktu. Ten proběhl v herní místnosti OSPOD. Znovu podle doprovázející organizace i OSPOD docházelo k úchopům a manipulaci s Adélou, které pro ni byly nepředvídatelné a na které stěžovatelé Adélu předem neupozornili. Komunikace stěžovatelů s Adélou byla podle nich minimální a Adéla zejména stěžovatelce nerozuměla, a proto ne vždy reagovala. Na závěr kontaktu se OSPOD stěžovatelů doptával na jejich podmínky a upozornil je, že považuje za vhodné, aby jejich interakce s Adélou posoudil psycholog. OSPOD zmiňoval obavu z možného Adélinu regresu, pokud by se dostala do nedostatečně podnětného prostředí.

C.2.3 Třetí kontakt

Následoval třetí kontakt, kterého se OSPOD neúčastnil. Proběhl za přítomnosti dvou pracovníků doprovázející organizace a přechodné pěstounky v prostorách doprovázející organizace. Ze zprávy této organizace vyplývá, že Adéla během kontaktu dvakrát spadla a třikrát se uhodila do hlavy. V důsledku toho měla bouli na hlavě. K tomu došlo při hře se stěžovatelem. Podle zprávy stěžovatelka na jednotlivé pády Adély a její pláč nereagovala vůbec. Adéla opět nerozuměla dostatečně pokynům stěžovatelů a jejich slovní doprovod při interakcích s Adélou byl minimální. Během rozhovoru se stěžovatelem vyplynulo, že se mu porouchala naslouchadla, a proto špatně slyší.

C.2.4 Čtvrtý kontakt

Dalšího kontaktu se zúčastnila i pracovnice krajského úřadu. Na žádost OSPOD byla přítomna i dětská psychologka Mgr. D., která se zaměřuje na psychologické poradenství a diagnostiku. Nejprve s Adélou strávil půl hodiny stěžovatel a poté stěžovatelka. U kontaktu byly kromě psychologky a přechodné pěstounky také pracovnice krajského úřadu, pracovnice doprovázející organizace a pracovnice OSPOD. Ze záznamů o kontaktu sepsaných OSPOD, krajským úřadem a psychologkou vyplývá, že problémy byly spíše při kontaktu stěžovatelky, která nevládala s ohledem na své postižení reagovat na potřeby Adély. Nedařilo se jí dostatečně vnímat reakce z výrazů tváře či postoje těla dítěte. Také Adéle poskytovala nejistou oporu těla a nevládala upoutat její pozornost. Stěžovatel ani stěžovatelka podle psychologky nereagovali na zvuky, které Adéla vydávala.

Předně platí, že nemohu posoudit objektivnost a pravdivost popisu průběhu jednotlivých kontaktů, jelikož jsem u nich nebyl. Přesto lze říci, že čtyři různé subjekty (OSPOD, krajský úřad, psychologka, doprovázející organizace) se v záznamech o kontaktech v popisu činností a událostí shodují.

Stěžovatelé namítali, že k jejich kontaktu došlo před velkým množstvím lidí. Je běžnou praxí, že první kontakt žadatelů o osvojení probíhá za přítomnosti přechodného pěstouna a jeho doprovázející organizace v budově doprovázející organizace. Pokud proběhne v pořádku,

mohou se další kontakty odvíjet za přítomnosti menšího počtu osob a v jiném prostředí. Jelikož během prvního kontaktu stěžovatelů s Adélou vznikly pochybnosti, zůstávaly u kontaktů další osoby. Účelem jejich přítomnosti bylo prověřit zmíněné pochybnosti. Přítomností dalších osob při kontaktu úřady v první řadě sledovaly zájem Adély. Při kontaktu, stejně jako v celém procesu zprostředkování, je na prvním místě zájem dítěte, který převládá nad zájmem stěžovatelů na co nejpřirozenějším průběhu kontaktu. **Neshledávám tedy pochybení v tom, že se OSPOD a krajský úřad rozhodly zúčastnit kontaktu.** Krajský úřad nese odpovědnost za proces zprostředkování a OSPOD za výkon sociálně-právní ochrany dítěte. Zjistili proto jakékoliv pochybnosti, měly by je samy prověřit, aby následně mohly prosazovat zájem dítěte.

Za nadbytečnou nicméně považuji přítomnost dvou sociálních pracovníků OSPOD. Účel ochránit zájem Adély by jistě naplnila přítomnost pouze jedné z nich, a OSPOD mohl tím pádem být vůči stěžovatelům šetrnější. Kontaktů se již tak účastnilo poměrně dost lidí, což mohlo být v konečném důsledku zatěžující i pro samotnou Adélu. **V tomto směru tedy shledávám pochybení OSPOD.**

Také není zřejmé, proč se třetího kontaktu zúčastnily dvě pracovnice doprovázející organizace. Jelikož na průběh kontaktů má dohlížet OSPOD, mohl organizaci v tomto ohledu usměrnit.

Třebaže za pochybení nepovažuji přizvání psychologky ke čtvrtému kontaktu, OSPOD podle mne pochybil při výběru odborníka. OSPOD ani krajský úřad nejsou vybaveny znalostmi, které by jim umožnily odborně posoudit interakce dítěte s budoucím osvojitelem, natož s budoucím osvojitelem s postižením. Je proto správné, že považoval za vhodné přizvat ke kontaktu odborníka. V daném případě bych považoval za vhodné, kdyby OSPOD přizval odborníka se zaměřením odpovídajícím specifikům daného případu, tedy takového, který má zkušenosti jak s prací s dětmi, tak s prací s lidmi se sluchovým postižením a s jejich péčí o děti. Jejich péče může být totiž v různých ohledech odlišná od péče osob bez postižení. Jde o specifickou situaci a odborník bez patřičných zkušeností nemusí mít na věc dostatečný náhled.

C.2.5 Pátý a šestý kontakt

Dne 8. listopadu 2023 proběhla případová konference, kde se zúčastnění (včetně OSPOD a krajského úřadu) dohodli na dalším kontaktu stěžovatelů s Adélou.

Pátý kontakt proběhl dne 13. listopadu 2023 za přítomnosti manžela přechodné pěstounky, doprovázející organizace a pracovnice organizace E., kterou stěžovatelé požádali o spolupráci a účast při kontaktu. Tato organizace stěžovatele také podpořila v jejich péči o Adélu. Z popisu doprovázející organizace pěstounky vyplývá, že nadále trvaly problémy při interakci stěžovatelů s Adélou. Stěžovatelé například použili zvukovou hračku, která byla pro Adélu příliš hlasitá, což podle doprovázející organizace a manžela pěstounky stěžovatelé nevnímali. Manžel pěstounky i doprovázející organizace upozornili na to, že stěžovatelé vybírali hračky, které neodpovídaly vývojové fázi Adély, a tudíž ji nedokázaly příliš dlouho a plně zaujmout. Manžel pěstounky dále ve svém vyjádření sdělil, že Adéla byla při cestě domů zamlklá a nereagoval na žádné podněty, které jí běžně dělají radost. Podle něj jsou pro Adélu tyto návštěvy zatěžující a nekomfortní a vyvolávají v ní strach a nejistotu. Doprovázející organizace

dále upozornila na to, že stěžovatelka komentovala hru s Adélou jen jednoslovně a nezřetelně. Stěžovatel s Adélou během kontaktu mluvil, ale ani jeden ze stěžovatelů nepřistoupily ke slovním hrám s říkánkami a pohybem, které podle manžela přechodné pěstounky Adéla preferuje.

Naopak organizace E. zhodnotila kontakt velmi kladně. Podle něj stěžovatelé citlivě reagovali na potřeby Adély a aktivity s ní vhodně doprovázeli i slovním popisem. Z chování Adély bylo podle něj patrné, že je jí v jejich přítomnosti bezpečně, protože velmi často vyhledávala jejich fyzický kontakt a velkou část setkání trávila v jejich náručí.

Šestý kontakt by měl proběhnout dne 15. prosince. S ohledem na datum vydání této zprávy k němu nemám bližší informace.

Musím říct, že jde o poněkud paradoxní situaci, kdy na jedné straně OSPOD i krajský úřad nesouhlasí s tím, aby se stěžovatelé stali osvojiteli Adély, ale současně plánují jejich další kontakt. Pro stěžovatele může být takový postup přinejmenším matoucí. Krajský úřad i OSPOD by si proto měly důsledně odpovědět na otázku, co je v zájmu dítěte.

C.3 Podpora stěžovatelů

Krajský úřad zajišťuje budoucím osvojitelům poradenskou pomoc související s osvojením dítěte zejména v otázkách výchovy.⁹

Dospěl jsem k závěru, že během celého procesu navazování Adély na stěžovatele nebyla správně nastavena jejich podpora. Za její poskytnutí odpovídá krajský úřad. Při šetření právníček Kanceláře krajský úřad uvedl, že se stěžovateli probíral možnosti podpory při předání oznámení o vhodnosti. Stěžovatelé souhlasili, že je třeba zajistit kompenzační pomůcky, mluvili o pomoci širší rodiny, ale pomoc od krajského úřadu nežádali. Uváděli, že vše zvládnou sami. Tyto skutečnosti ze spisové dokumentace krajského úřadu nevyplývají. Považoval bych za vhodné, aby je krajský úřad napříště zaevidoval v rámci záznamu o jednání s žadateli. Tím spíše, pokud jde o skutečnosti, které se týkají možných rizik, které krajský úřad řešil s OSPOD v rámci jednání poradního sboru

OSPOD po prvním kontaktu komunikoval s krajským úřadem. Ten sdělil, že by OSPOD měl stěžovatelům doporučit podpůrné organizace, které by jim pomohly co nejlépe zvládnout situaci spojenou s navazováním Adély. Ze spisové dokumentace nicméně nevyplývá, že by OSPOD stěžovatelům takové doporučení předal. Zapojení další organizace, poskytnutí služby a edukaci přitom hned po prvním kontaktu doporučovala i doprovázející organizace.

Krajský úřad o tom se stěžovateli znovu mluvil dne 17. července 2023, tedy po druhém kontaktu. Stěžovatel sdělil, že „*vše ohledně zajištění potřeb či odborných služeb již [probral] telefonicky s OSPOD a vše, co mohou pro nezletilou zajistit, vyhledá, popíše a rozešle*“.¹⁰ Popsal rovněž další podpůrná opatření, která se stěžovatelkou a širší rodinou chystají.

Krajský úřad po druhém kontaktu doporučil OSPOD, aby kontaktoval organizaci F. jako vhodnou podpůrnou organizaci pro stěžovatele. OSPOD doporučení předal stěžovatelům. Sám

9 Podle § 11 odst. 2 písm. c) zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

10 Záznam o telefonním hovoru krajského úřadu se stěžovatelem ze dne 17. července 2023.

následně kontaktoval tuto organizaci a dotazoval se, zda by byli schopni pokrýt jejich potřeby. Organizace sdělila, že nemá pro daný případ službu a neznají ani jinou organizaci, která by mohla vhodnou službu poskytnout.

Stěžovatel poté zaslal OSPOD e-mail se seznamem několika organizací, které vyhledal a které by jim mohly pomoci. Dále popsal přehled podpůrných opatření, která jsou ochotni přijmout (rozšíření práce z domu stěžovatele, pomoc tchána, kontakty se širší slyšící rodinou, případné vyhledání logopedické péče, pomoc sestry stěžovatele, která studuje speciální pedagogiku a logopedii).

Pomoc odborné organizace ale stěžovatelé fakticky vyhledali až po čtvrtém kontaktu (organizace E.). Ze spisové dokumentace nevyplývá, zda OSPOD či krajský úřad vedly stěžovatele k tomu, aby vyhledali podporu, která by jim pomohla již během kontaktů, či zda je odkazovaly na pomoc až po převzetí Adély do péče. Přestože nepopírám důležitost podpory po převzetí Adély do péče stěžovatelů, za stejně důležitou v tomto případě považuji podporu už během kontaktů. Ta mohla pomoci právě s odstraněním nedostatků při interakcích stěžovatelů s Adélou i s edukací a informovaností jak stěžovatelů, tak dalších zúčastněných subjektů. Nedostatečnou informovanost zúčastněných o specifikách péče osob se sluchovým postižením se proto snažil nahrazovat sám stěžovatel například prostřednictvím e-mailu ze dne 20. července 2023. To však není jeho povinností. OSPOD i krajský úřad by měly být v tomto směru samy dostatečně informovány.

Z komunikace stěžovatele s úřady je zřejmé, že nepochopil, že by měli podporu vyhledat již pro samotné kontakty. To vyplývá i z jeho e-mailu OSPOD, ve kterém pouze popisuje možnosti, které ale zatím nevyužili. Nadto z něj vyplývá, že se mu nepodařilo nalézt organizaci poskytující dostatečně přiléhavou službu. Přitom právě krajský úřad by měl mít coby zřizovatel a zároveň úřad zprostředkovávající osvojení a pěstounskou péči přehled o vhodných službách poskytovaných v rámci kraje.

V praxi se opakovaně setkávám s kritikou systému, pokud jde o podporu péče osvojitelů. Systém není nastavený tak, aby osvojitelé měli podporu již během navazování kontaktů s dítětem. Na rozdíl od pěstounů za nimi automaticky nestojí doprovázející organizace, která by je provedla již tak náročným procesem a poskytla jim potřebnou pomoc. Daný případ to potvrzuje, a nadto ukazuje na ještě větší nepřipravenost systému, když jde o podporu osvojitelů, jimiž jsou osoby s postižením.

Krajský úřad pochybil, když stěžovatelům lépe nevysvětloval vhodnost vyhledání podpory již pro samotné navazování a kontakty s dítětem a k využití této podpory je lépe nevedl. Pokud tak činil, ze spisové dokumentace to nevyplývá. **Taktéž pochybil, když odpovědnost za zajištění podpory přenášel na OSPOD, přestože jde o povinnost krajského úřadu.**

C.4 Postoj krajského úřadu a OSPOD ke spárování po kontaktech

Předním hlediskem celého procesu zprostředkování osvojení je vždy nejlepší zájem dítěte.¹¹ Ústavní soud k nejlepšímu zájmu dítěte mimo jiné říká: „Při jakémkoli rozhodování dotýkajíc-

11 Podle § 5 zákona o sociálně-právní ochraně dětí.

cím se dítěte je třeba posuzovat a určit jeho nejlepší zájem a hodnotit možný dopad rozhodnutí na dané dítě. Tyto úvahy se musí promítnout i do odůvodnění přijatého rozhodnutí, z něž musí být zřejmé, že nejlepší zájem dítěte byl skutečně předním hlediskem při rozhodování; musí v něm být vyloženo, co příslušný orgán považoval za nejlepší zájem dítěte, na základě jakých kritérií k tomuto závěru dospěl a případně jak byl nejlepší zájem dítěte poměřován s dalšími důležitými zájmy či právy.“¹²

Ohledně čtvrtého kontaktu proběhla schůzka, na které psychologka, krajský úřad i OSPOD sdělily stěžovatelům, že nepovažují jejich spárování s Adélou za vhodné, a tudíž nemohou jejich péči u soudu podpořit. Krajský úřad je přesto poučil o jejich právu podat soudu návrh na svěřeni Adély do jejich péče a doporučil jim zvážit pěstounskou péči o jiné dítě. Stěžovatelé podali návrh na svěřeni Adély do péče budoucích osvojitelů. OSPOD i krajský úřad zaslaly soudu zprávu, ve které péči stěžovatelů nepodpořily. Své stanovisko odůvodnily dvěma rizikovými faktory, na které po kontaktu upozornila psychologka a se kterými se shodovaly.

Prvním z nich byla schopnost stěžovatelů zajistit bezpečí dítěte. Podle psychologky je Adéla ve věku, který klade nároky na dostatečnou sensorickou a motorickou stimulaci dítěte. Nebude stačit pouze zraková kontrola, ale podstatná bude i sluchová kontrola, kontakt a slovní interakce. Podle psychologky stěžovatelka nebude dobře reagovat na sluchové podněty, čímž vzniká velké riziko v péči o takto malé dítě. Jako příklad uvedla, že stěžovatelka nebude schopná zareagovat na zvuky, pokud Adéla například spadne ve vedlejší místnosti nebo něco shodí.

Dané riziko nepovažují za nepřekonatelné. Pokud bych s ním souhlasil, znamenalo by to, že by péče každého neslyšícího rodiče byla pro dítě nebezpečná. V praxi přitom existují kompenzační pomůcky a odpovídající přístup, které pomáhají právě tento problém překonat. Z pomůcek jsou to například různé detektory zvuku, které člověka se sluchovým postižením na zvuk upozorní. Ty jsou v dnešní době již vysoce pokročilé a dokáží rozeznat velkou škálu různých zvuků (např. pláč dítěte, zvuk spotřebiče atd.). Detektor následně uživatele upozorní na zvuk a jeho původ. Dokonce lze tyto detektory propojit s hodinkami, takže upozornění může být jak obrazové, tak v podobě vibrace hodinek na ruce uživatele. Rodič tak může zaregistrovat i zvuk, který by pro velkou vzdálenost nemusel slyšet ani rodič bez sluchového postižení. S tím, jak je zřejmé, musel počítat i krajský úřad při výběru stěžovatelů jako vhodných osvojitelů pro Adélu. Sám ve svém vyjádření k soudu totiž uvedl, že počítal s tím, že stěžovatelé budou za pomoci kompenzačních pomůcek a odborných služeb naplňovat potřeby Adély a eliminovat rizika vyplývající z jejich postižení. O jejich postižení věděl při párování (měl k dispozici i posudky lékařů). Tento faktor proto měl vyhodnotit již tehdy. Je pochopitelné, že stěžovatelé zatím tyto pomůcky nezakoupili, jelikož nevěděli, zda dítě do péče dostanou. Opakovaně ale upozorňovali na to, že jsou připraveni pomůcky ihned pořídit. OSPOD i krajský úřad několikrát informovali o přehledu možných kompenzačních pomůcek a jejich úmyslu je využít.

Druhým rizikem bylo podle psychologky ohrožení vývoje řeči Adély, protože ani jeden ze stěžovatelů nemá dobře rozvinutou řeč se správnou výslovností. Psychologka dále uvedla, že

¹² Nález Ústavního soudu ze dne 31. prosince 2018, sp. zn. II. ÚS 2344/18, bod 25, dostupný na: <https://nalus.usoud.cz/Search/ResultDetail.aspx?id=105328&pos=1&cnt=3&typ=result>.

Adéla je ve věku, kdy je rozvoj řeči jedním z klíčových vývojových úkolů a učí se především nápodobou řeči pečovateli. Tím vzniká riziko, že Adéla si osvojí řeč zatíženou různými vadami. S tím podle psycholožky souvisí i riziko v rozvoji myšlení, jelikož ten závisí na kvalitě řeči.

Mé posouzení není psychologické, a nemohu proto rozporovat závěry psycholožky. Musím ale znovu upozornit, že postižení stěžovatelů spolu s jejich vadou řeči existovaly již v době jejich vytipování krajským úřadem a v době jejich výběru jako vhodných osvojitelů Adély. Krajský úřad i OSPOD znaly věk Adély a měly znát i rozsah postižení stěžovatelů. Spisová dokumentace žadatelů přitom neobsahuje téměř žádné informace o tom, že by měli vadu řeči. Ani v tzv. medailonku stěžovatelů (obsahuje základní údaje o stěžovatelích, jejich zdravotním stavu, zázemí, rodině, preferencích, atd.), vypracovaném pro účely jednání poradního sboru, není uvedena jakákoliv vada řeči či omezení v komunikaci stěžovatelů. Není tedy zřejmé, zda krajský úřad a OSPOD toto riziko vůbec vyhodnocovaly, či zda o něm vůbec věděly (ač vědět mohly a měly). **Shledávám proto pochybení v tom, že OSPOD a krajský úřad vytýkaly stěžovatelům při podání jejich návrhu na svěřeni Adély do péče budoucích osvojitelů skutečnosti, které měly vyhodnocovat již v době jejich párování s Adélou.** Nejde totiž o skutečnosti, které by v době jejich párování neexistovaly.

Kromě těchto dvou rizikových faktorů, na které upozornila psycholožka, vyplývá další ze zpráv krajského úřadu a OSPOD zaslaných soudu a ze zpráv o kontaktech od přechodné pěstounky a doprovázející organizace. Psycholožka na něj nepoukazuje. Jde sice znovu o bezpečí Adély, tentokrát ale ve spojitosti s konkrétním jednáním stěžovatelů během kontaktů. OSPOD i krajský úřad poukázaly na úchopy a manipulaci stěžovatelů s Adélou, které byly pro Adélu nebezpečné a často nepředvídatelné. Interakce stěžovatelů nebyly odpovídající věku dítěte, a to s ohledem na vývojovou fázi jeho těla i myšlení. Při třetím kontaktu podle přechodné pěstounky a doprovázející organizace v důsledku nedostatečné opory a pozornosti stěžovatelů Adéla dvakrát upadla a třikrát se uhodila do hlavy. Jednání stěžovatelů bylo pro Adélu také často nepředvídatelné, jelikož je stěžovatelé neprovázeli vždy slovním komentářem, a pokud tak činili, ne vždy jim Adéla porozuměla. Tuto skutečnost OSPOD i krajský úřad řešily zejména ve vztahu ke stěžovatelce, u níž se uvedené potíže projevovaly více. Právě stěžovatelka má ovšem o Adélu primárně pečovat, jelikož stěžovatel má v plánu po převzetí dítěte do péče dál pracovat.

Dané chápu jako nedostatečné kompetence stěžovatelů, pokud jde o faktickou péči. Nemělo by však jít o neodstranitelnou překážku. S rizikem bylo totiž možné pracovat právě v podobě pomoci ve zvyšování rodičovských kompetencí stěžovatelů. Doprovázející organizace na tyto problémy upozornila OSPOD již po prvním kontaktu. Také žádala o zapojení vhodné organizace, která by pomohla nejen s jejich následnou péčí, ale i s jejich edukací a podporou v průběhu kontaktů. OSPOD o průběhu kontaktu informoval krajský úřad. Jak jsem již nicméně uvedl, stěžovatelé v tomto směru žádnou podporu nedostali. Nedostali ani jasné doporučení, že by měli vyhledat podporu již pro samotné kontakty. Nápomocné mohlo být už samotné upozornění stěžovatelů na nevhodnost některých jejich interakcí s Adélou a potřebu slovního doprovodu při hře s ní. Dělal to pouze pěstounka a její doprovázející organizace. Stěžovatele měly na nedostatky upozornit především OSPOD a krajský úřad, a to bezprostředně, nikoli až s odstupem (tedy poté, co zaujaly negativní stanovisko k jejich péči).

Pouze tak mohly dát stěžovatelům příležitost k nápravě. Pochybení v podobě nedostatečné podpory jsem shledal a podrobněji popsal již v kapitole C.3.

Přechod dítěte do péče budoucích osvojitelů by měl být plynulý a kvalita péče o dítě by neměla tímto přechodem výrazně klesnout. Na konci července 2023 však byla situace taková, že přechodem Adély do péče stěžovatelů by došlo k poklesu kvality péče. První riziko v podobě bezpečí Adély nevnímám jako stěžejní, jelikož je řešitelné. Druhým rizikem je skutečnost, kterou měly krajský úřad i OSPOD vyhodnocovat již při párování stěžovatelů s dítětem. Třetí riziko v podobě nedostatečných kompetencí stěžovatelů měl krajský úřad (ale i OSPOD) řešit už v průběhu kontaktů.

Stěžovatelé navrhli, aby pro kontrolu byl nad jejich péčí o Adélu zpočátku stanoven dohled. To ale není stav, ke kterému by mělo osvojení směřovat. Není v zájmu dítěte, aby osvojení automaticky neslo rizika, a bylo proto třeba na ně dohlížet. Jiná situace je, pokud je dítě v péči biologických rodičů a je stanoven dohled nad jejich výchovou. Zde jde o podporu biologického pouta a naplnění práva na respektování rodinného života. Jak ale uvádím výše, žadatelům o osvojení podle rozhodovací praxe soudů takové právo nesvědčí.

C.5 Práva stěžovatelů jako lidí s postižením

Podle článku 5 odst. 3 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením stát nesmí diskriminovat lidi z důvodu jejich postižení a musí je i prostřednictvím své právní úpravy chránit před jakoukoliv diskriminací. Článek 23 odst. 2 pak stanoví, že lidem s postižením musí stát poskytnout odpovídající podporu a zajistit přiměřené úpravy související nejen s právem na rodinný život, ale také s právy a povinnostmi vztahujícími se např. k opatrovnictví, poručnictví, svěřenectví a adopci dětí. Zároveň ale zdůrazňuje, že ve všech případech musí být předním hlediskem nejlepší zájem dítěte.

Na to ostatně upozornil i Nejvyšší soud, který konstatoval: „*Na rozdíl od dítěte není postavení osoby, která projeví zájem o zprostředkování adopce, chráněno žádným ústavně zaručeným právem, a to ani právem na ochranu rodinného života... S ohledem na to není třeba provádět jakoukoliv optimalizaci práv žadatele s právy potenciálně osvojeného dítěte, ale předním hlediskem je toliko nejlepší zájem dítěte, tj. vytvoření náhradního rodinného prostředí, které dítěti poskytne co nejkvalitnější péči jak po stránce psychické a emoční, tak ale i dostačující a věku dítěte odpovídající fyzické a materiální zajištění.*“¹³

V tomto případě během kontaktů vyvstaly na straně stěžovatelů určité problémy v jejich péči. Ty jsem popsal v předchozí kapitole. Některé z nich mohl krajský úřad a OSPOD řešit již před započítáním kontaktů, jiné v jejich průběhu. Je ale zřejmé, že OSPOD ani krajský úřad nezmapovaly v dostatečné míře potřeby stěžovatelů (což by se dle mého názoru mělo odehrávat již při zařazení do evidence uchazečů s tím, že potřeby lze případně aktualizovat, pokud jsou žadatelé vytipováni pro spárování). V důsledku toho na ně tyto orgány neuměly adekvátně a včas reagovat. Jak podrobněji rozebírám v předchozí kapitole, identifikované nedostatky na straně stěžovatelů při kontaktech s Adélou a možná rizika jejich budoucí péče nejsou neodstranitelné a bylo možné, či stále ještě je možné, je řešit. Stěžovatelé ale v tomto

13 Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 28. května 2019, č. j. 9 Ads 84/2019-51, bod 38, <https://vyhledavac.nssoud.cz/DokumentOriginal/Html/650617>.

směru nedostali podporu, na kterou mají nárok. **Neposkytnutím dostatečné podpory stěžovatelům krajský úřad a OSPOD porušily jejich právo na odpovídající podporu lidí s postižením v souvislosti s osvojením dítěte.**

Tento závěr samozřejmě nevylučuje možnost, že i po poskytnutí adekvátní podpory by nemusela být jejich péče v nejlepším zájmu Adély. Pouze s podporou by ale stěžovatelé dostali spravedlivou a rovnou šanci prokázat, že jsou vhodným párem pro osvojení Adély, tak jako by ji měli lidé bez postižení. OSPOD a krajský úřad by tímto způsobem naplnily svou povinnost vyplývající z čl. 5 odst. 3 a čl. 23 odst. 2 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, která je povinností na vynaložení odpovídajících prostředků, a nikoli povinností dosáhnout určitého výsledku, v tomto případě osvojení.

Jak jsem již ale výše uvedl, předním hlediskem zůstává nejlepší zájem Adély. Co jí v případě Adély v tuto chvíli je, bude především na rozhodnutí soudu. OSPOD i krajský úřad se nyní ale musí vypořádat s otázkou, zda poskytovat podporu stěžovatelům pro účely osvojení je nadále v nejlepším zájmu Adély. Adéla je pořád ve velmi nízkém věku, třebaže starší než před půl rokem, kdy pokus o osvojení započal. Se stěžovateli se začala seznamovat a musí nyní i v důsledku chyb úřadů nepřiměřeně dlouho čekat na vyřešení své budoucí péče.

Zatím krajský úřad a OSPOD navzdory svému nedoporučujícímu stanovisku nadále umožňují kontakty stěžovatelů s Adélou, což vyvolává dojem nekonzistentnosti jejich přístupu. Nejistota, která celý tento případ provází, psychicky zatěžuje jak stěžovatele, kteří jsou patrně z celé situace velmi vyčerpaní, ale především také samotnou Adélu. Na to poukázal i manžel přechodné pěstounky, který již přes rok aktivně pomáhá s její péčí a je po přechodné pěstounce pravděpodobně tím, kdo zná potřeby a reakce dítěte nejlépe. Po pátém kontaktu proto OSPOD upozornil na to, jak Adéla na celou situaci a kontakty reaguje.

Podstatnou skutečností pro další vývoj případu bude nepochybně rozhodnutí soudu ve věci předběžného opatření. K jeho závěru bude muset krajský úřad i OSPOD přihlédnout a zvolit v souladu s ním další postup. Do rozhodnutí soudu však zůstávají bezprostřední kroky na nich.

D. Informace o dalším postupu

Zprávu zasílám řediteli Krajského úřadu Středočeského kraje a tajemníkovi Městského úřadu Černošice a podle § 18 odst. 1 zákona o veřejném ochránci práv je žádám, aby se ve lhůtě 30 dnů od jejího doručení vyjádřili ke zjištěným pochybením a informovali mě o přijatých opatřeních k nápravě. Zpráva shrnuje mé dosavadní poznatky, které mohou být podkladem pro závěrečné stanovisko podle § 18 odst. 2 zákona o veřejném ochránci práv.

Zprávu zasílám rovněž stěžovatelům.

Brno 18. prosince 2023

JUDr. Vít Alexander Schorm
zástupce veřejného ochránce práv
(podepsáno elektronicky)